

Recenzii

Pentru Pedagogul ori Catehetul ortodox, lucrarea reiterează fundamentele eclesiale ale educației, arătând, plenar, locul părinților și al familiei, în general, al comunității educaționale în dezvoltarea unei culturi sapiențiale, opusă oarecum pedagogiei factorului eficace cu termen imediat. Răbdarea de a crește copiii și tinerii Bisericii va fi o virtute fundamentală în următorii 20 de ani. Începe din vremea aceasta, a provocărilor întru eliminarea religiei din cultura lumii și înlocuirea ei cu sincretisme de conjunctură. Ideologice și obscure.

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

Massimo Carlo Giannini, *I Domenicani*, il Mulino, Bologna, 2016, 236 p., ISSN 978-88-15-26357-5

Fondat de castilianul Dominic de Guzman, ca formă de rezistență în contextul conflictelor religioase și al celor legate de conținutul mărturisitor, parte doctrinar, în primele decenii ale secolului al XIII-lea, Ordinul Dominican, al fraților predicatori, are ca țintă tocmai predicarea și evanghelizarea în interiorul ethosului misionar catolic și nu numai. Pe întreaga desfășurare a Evului Mediu, îi aflăm fie dedicați studiului, fie predicând, fie alături de iezuiți, în Marile Tribunale ale Inchiziției. Chiar dacă pozițiile critice ale unui dominican, Savonarola, vor marca filozofia și teologia ordinului cu un rug aprins în miezul luminatei Florențe pentru ca, în timp, victima intrigilor, să ajungă canonizat, de Biserica Catolică. Cu secolul al XIX-lea direcția misionară avea să se schimbe spre educație, evanghelizare și culturalizare prin inculturare. Fără a se lipsi de dezbateră religioasă, atât de prolifică în cultura dialogului. Autorul lucrării pe care o prezentăm predă *Istorie și societate în epoca modernă* la Facultatea de Teologie din Teramo. Studii doctorale finalizate la Universitatea din San Marino, cu studii ample la Roma (Institutul de Istoria Germaniei) și Valladolid, unde s-a specializat în istoria politicilor în Spania și Evul Mediu. Între lucrările sale anterioare consemnăm pentru cititorul român: *L'oro e la tiara. La costruzione dello spazio fiscale italiano della Santa Sede, 1560-1620* (Il Mulino, 2005) și *Papacy, Religious Orders and International Politics in Sixteenth and Seventeenth Centuries* (Viella, 2015). Un volum remarcabil pentru istoriografia italiană este și *Lo Stato di Milano nel XVII secolo. Memoriali e relazioni*, Roma, Ministero per i Beni e le Attività culturali, 2006 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato, Fonti XLVI), ediție și text critic. Membru al Academiei Ambrosiene de la Milano, realizează cercetări ample în domenii ca barocul european, politică și fracțiuni politice spaniole. Colaborează cu Universitatea Autonomă din Madrid, Institutul Universitar La Corte in Europa.

Volumul *I Domenicani* (Dominicani) (Il Mulino, 2016, 236 p.) ne propune o istorie atentă a Ordinului Dominican, prin prisma cercetării unui laic, specializat în structuri politice și sociale ale lumii europene. *Introducerea* (p. 7-13) se încheie printr-o... deschidere de cercetare: „Natural, elaborarea unei sinteze a 800 de ani a fraților predicatori – prima după 40 de ani – nu este o întreprindere ușoară. Din această rațiune am ales realizarea unui volum de istorie instituțională și din acest motiv am ales o serie de teme și personaje, unele chiar

radicale: figuri, altfel relevante, nu au fost citate ori au fost doar amintite în fugă, pentru că am preferat să conduc cititorii spre cunoașterea unui ordin religios, alcătuit din voci diverse, din acte de violență și de eroism, din transparențe intelectuale și mizerii morale. Cum este, în fond, istoria tuturor comunităților omenești” (pg. 13). Capitolul I – *San Domenico e la nascita dell’ordine – Sfântul Dominic și nașterea ordinului* (pp.15-35) urmărește viața fondatorului ordinului dominican mai ales prin momentele alcătuirii structurilor de teologie ale dominicanilor: *Da Osma alla Linguadoca – urmărind geopolitica momentului nașterii ideii de ordin dominican*; *Da sodalizio di predicatori a ordine religioso – De la congregație de predicatori la ordin religios, I primi passi dell’ordine domenicano – primii pași ai ordinului dominican*. Capitolul II urmărește *La costruzione e la diffusione dell’ordine* *Construcția și difuzarea Ordinului* (sec. XIII) – prin prisma nașterii și elaborării instituțiilor și normelor de guvernare în ordin, difuzarea lui europeană, rațiunea succesului și a conflictelor din jurul ordinului, chestiunea mănăstirilor feminine. Capitolul III urmărește *Lo studio e la lotta all’eresia – Studiul și lupta cu erezia* ((sec. XIII- XIV) – p. 57-82) prin subtemele: Il difficile rapporto con universita- dificilul raport cu Universitatea; La contesa con il clero secolare e il ruolo della teologia domenicana- disputa cu clerul secular și rolul teologiei dominicane; Ai confini dell’eresia: gli albori dell’Inquisizione – La hotarul ereziei: zorii Inchiziției; Nel segno dell’Inquisizione- Întru semnul Inchiziției. Capitolul IV propune o analiză *Dalla crescita alla crisi – De la creștere la criză* (sec. XIII-XIV) (p. 83-102) care urmărește elementele atriției și contriției ordinului: Ai confini della fede cristiana: le missioni – Hotarele credinței: misiunile; I domenicani e la Santa Sede- Dominicanii și Sfântul Scaun; Il Trecento, secolo di divisioni- Secolul al Treizecezelea, secolul divizărilor; I predicatori in una cristianita divisa – Predicatori într-o creștinătate divizată.

Capitolul al V-lea dezvoltă o cercetare legată de conflicte de organizare internă. *L’eta dell’osservanza e delle profezie* *Etapa observanței (cercetării, termen specific ordinelor catolice, de ascultare și acumulare) și a profețiilor* (secolele XV-XVI) – (p.103-126) făcând un tur al tensiunilor create prin prea marea observare a regulilor (La nascita dell’osservanza e i primi contrasti; La difficile diffusione dell’osservanza; Le congregazioni osservanti) precum și nașterea unui orizont profetic, oarecum harismatic și anti-regulă: Dalla riforma alla profezia: la vicenda di Girolamo Savonarola, Savonarola e non solo). Capitolul VI, intitulat *L’eta dei conflitti- Vremea conflictelor* (sec. XIV- XVII) (p.127-152) consemnează analiza timpului Inchiziției, relația dominicanilor cu Inchiziția Romană și amintește de criza legată de tema ascultării de cele două puteri: papală ori cea a suveranului- seculară. Un ultim subcapitol amintește de Afacerea Ridolfi, Maestru General al Ordinului (1629-1644), cu implicarea cardinalului Antonio Barberini și presiunea exercitată pentru numirea ca șef al Ordinului a lui Michele Mazzarino, fratele mult mai renumitului Giulio Mazzarino, aflat în ascensiune politică la curtea Parisului.

Istoria se comută, prin capitolul VII, pe activitatea misionară a Ordinului sub auspiciile unei istorii neiertătoare: *Dall’attivitã missionaria al tramonto dell’antico regime – De la activitatea misionară la apusul Vechiului Regim* (sec. XVI- XVIII) (p.153- 180) urmărind misiunile în Occident și Orient ale Ordinului, viața dominicanilor între „rituri chinezești” și persecuții – o foarte frumoasă analiză asupra misiunii dominicane și a mijloacelor lor de in-

Recenzii

culturalizare a credinței creștine, polemici doctrinale și intervențiile suveranilor, crizele Vechiului Regim și suflul epocii revoluționare și napoleoniene. Ultimul capitol, capitolul VIII, propune istoria Ordinului Dominican *Alla prova della modernità – Sub proba modernității* (sec. XIX-XX) (p. 181-218), urmărind chestiunile legate de Restaurație și mutațiile determinate de aceasta, istoria dominicanilor în epoca statelor naționale, renașteri, noi conflicte doctrinale și alte tensiuni, anii de probă ai culturii dominicane moderne, păzitorii ortodoxiei de la Papa Pio al XI-lea la Conciliu II Vatican și mai apoi.

O amănunțită listă de lecturi (*Lecture Consigliate*) (p. 219-229) completează o minunată lucrare de istorie a unei culturi care a dăruit creștinismului dinamica propovăduirii în spații greu accesibile, cu prețuri umane incredibile. Modul scrierii, alert și apropiat de o emisiune de specialitate, capacitatea de a ține vie comunicarea cu cititorul prin ample bucle de cultură universală, bucuria identificării unor construcții intermediare, istorico-pedagogice, în prezentarea subiectului sunt argumente în plus la valoarea unei astfel de întreprinderi scriitoricești. Un frumos model de a rescrie istoria Bisericii.

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

Ioan Chindriș, Niculina Iacob, Petru Maior în mărturii antologice, Editura Mega, Cluj Napoca, 2016, 764 p. ISBN 978-606-543-754-8

La editura clujeană Mega, sub egida Bibliotecii Academiei Române din Cluj Napoca, s-a publicat al 3-lea volum din integrala antologică a Școlii Ardelene, *Petru Maior în mărturii antologice* (2016, 764 p.). Realizat de Ioan Chindriș și Niculina Iacob, susținuți de un colectiv de colaboratori laborioși, dispunând de un grant al Consiliului Național al Cercetării Științifice, volumul propune cea mai amplă reeditare a textelor lui Petru Maior pe câteva paliere exegetice: *Proză istorică* (p. 69-116), *Istorie ecleziastică* (p.117-146), *Polemică* (p. 147-195), *Scrieri lingvistice și filologice* (p.195-292), *Lucrări teologice* (p. 293-359), *Lucrări omiletice* (p.361-487), *Roman* (p. 489-573), *Poezie* (p. 574), *Correspondență* (p. 575-586), urmate de *Testament* (p. 587). Un *Catalog al Bibliotecii lui Petru Maior* (p. 591-600) încheie această minunată recuperare de cultură românească, ardeleană și universală deopotrivă, a retorului și directorului de conștiință națională Petru Maior. Lucrarea este deschisă printr-un amplu (p. 5-52) studiu introductiv intitulat *Petru Maior, un destin iluminist exemplar* urmat de o amănunțită *Bibliografie* (p. 52-62), izvor exigent pentru orice cercetare ulterioară în domeniu. Aceeași exigență academică este de remarcat și pentru secțiunea *Note și Comentarii* (p. 601-742).

Pentru cercetătorul în domeniul istoriei omileticii românești ori a teologiei comparate reținem că secțiunea teologică prezintă textele *Procanonului* (p. 293-333) și *Protopapdichiei* (p.336- 360) iar secțiunea omiletică propune o serie de volume, de-acum clasice în rostirea românească: *Prediche sau învățături* (p. 361-384), *Didahii, adecă învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți* (p. 385-345) și *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți* (p. 445- 484). Aplecarea asupra lor, un plus de cizelare a culturii și a rostirii Evangheliei.